

ז. לעבור על איסור מפני השלום

כך זה בענין ביטול מצוה, אולם אכתי יש לעיין האם מותר לעבור על איסור כדי למנוע מחלוקת. איתא ב**כתובות** (יז:) ת"ר כיצד מרקדין (מה אומרים, רש"י) לפני הכלה בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה, אמרו להן ב"ש לב"ה הרי שהיתה חגרת או סומא אומרי' לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה (שמות פ"ג פס' ז) מדבר שקר תרחק, אמרו להם ב"ה לביש לדברכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגנונו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות, ע"כ. ורש"י כמות שהיא - לפי יופיה וחשיבותה מקלוטין אותה. חסודה - חוט של חסד משוך עליה. מכאן אמרו - מדברי ב"ה שאמרו ישבחנה. תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות - לעשות לאיש ואיש כרצונו, ע"כ.

והנה ב**מדרכי** (מו"ק סי' תקל"ג) הובא ב**שו"ע** (יו"ד סי' תב סעי' ז) מבואר דמהאי קרא ד"מדבר שקר תרחק" (שמות פ"ג פס' ז) למדנו דאסור לשקר. ולפי"ז יוצא דלדעת בית הלל מותר לעבור על איסור מפני השלום. וכן מצינו ב**ביבמות** (ס"ה:) שמותר לשנות מפני השלום, ויש אומרים שאפילו מצוה איכא, ואף הקב"ה שינה בו, דמעיקרא כתיב (בראשית פ"ח פס' ג) "ואדוני זקן" ולבסוף כתיב "ואני זקנתי", ע"כ. ועי' ב**חפץ חיים** (רכילות כלל א אות ח) שפסק שמותר לומר שקר גמור מפני השלום, אם אין לו עצה להשיב באופן שלא יהיה שקר. אולם יש לדחות דאין מכאן ראיה שמפני השלום מותר לעבור על איסור, כי י"ל דלעולם בכה"ג אין איסור שקר וכמו שבאר במכתב **מאליהו** (ח"א עמ' 64) כי האמת הוא מה שמביא לטוב ולרצון הבורא. ועי' בזה ב**שמענתא עמיקתא** גליון ע"ז. ועי' עוד להלן בכתב ז'.

אלא דעי' ב**סוכה** (נ"ג) דאמרו אמר רבי יוחנן בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא (צף התהום למעלה ויוצא, רש"י) ובעא למשטפא עלמא אמר דוד מי איכא דידע אי שרי למכתב שם אחספא ונשדיה בתהומא ומנח, ליכא דקאמר ליה מידי, אמר דוד כל ידיע למימר ואינו אומר יתכן בגרונו, נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים לעשות שלום לכל העולם כולו על אחת כמה וכמה, ע"כ.

ועוד שנינו **בחיולין** (קמ"א) דמשום דגדול השלום שבין איש לאשתו ששמו שנכתב בקדושה ימחה על המים, ס"ד שם דבמצורע ידחה הל"ית דשילוח, עייני"ש.

ז. דעת שו"ת הרמ"א

והנה ב**שו"ת הרמ"א** סי' י"א יצא ללמוד מהא ד**ביבמות וסוכה** הנ"ל שמותר לשנות מפני השלום ומותר לעבור על "מדבר שקר תרחק", גם דוחה לא תעשה שבתורה ד"לא תעשון כן לה' אלקיכם" שהוא אזהרה למחוק השם. וב**סוטה** (י:) מבואר שכדי למנוע את מחיקת השם, אומרים לסוטה שגם אנשים גדולים תקף יצרן עליהם ונכשלו, כדי שתודה ולא יצטרכו למחוק את השם, ואומרים לפניה מנשה ראובן בפילגש אביו כדי שתתודה ולא תגרום לשם הגדול שימחה על המים. ומבואר ב**רומב"ם** (פ"ג ה"ב) שאומרים לה כדי שתודה "הרבה קדמוך ונשטפו ואנשים גדולים ויקרים תקף יצרן עליהן ונכשלו ומגידין לה מעשה יהודה ותמר כלתו ומעשה ראובן בפלגש אביו על פשטו ומעשה אמנון ואחותו". ולכא' הדבר תמוה שהרי מבואר ב**בבבא** (נ"ה:) שכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, ואיך מותר להוציא שם רע על ראובן הצדיק ולומר לפניו שחטא, אלא ע"כ מותר להוציא שם רע, כדי שלא למחוק השם. וא"כ ה"ה שדוחה לאו של מוציא שם רע, דמותר להוציא שם רע אם כוונתו לשמים ולתכלית טוב כדי לעשות שלום, ע"ד שאמרו ודולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה. ומה מחיקת השם יתעלה שנדחה מפני השלום אפי"ה דוחה הוצאת לעו על בני אדם הכשרים, הבאת שלום שדוחה מחיקת השם אינו כדי שידחה הוצאת ש"ר. ואם בהבאת שלום שבין איש לאשתו כך, על אחת כמה וכמה הבאת שלום שבין משפחה ועיר וכרך, ע"כ.

אלא דלכאורה צ"ע על ראיית הרמ"א ד"יל שאני הא דראובן שכבר מת ובכה"ג אין איסור תורה. ועי' ב**מדרכי** (בי"ק סי' פב, קה-קה) שיש בזה משום חרם. והביאו ה"ח"ח (לשחי"ר כלל א אות ט). שו"ר ב**עמק ברכה** (מחיקת השם) שגם תמה מהא דמבואר ב**ברכות** (נ"ט) שכל המספר אחרי המת, כאלו מספר אחרי האבן, הרי שאין איסור מעיקר הדין להוציא שם רע על נפטרים.

שוב העירוני דלכאורה הרמ"א סותר דבריו בסיו' ק' (אות ז) שכת' בשם **תשובת רב האי** (סי' תשנ"ח) על מי שנשבע לגרש את אשתו דחייב לגרשה, וכתב דאי קשיא הא דאמרינן גבי סוטה וכתב וסוטה וכתב וכו', וק"ו דלעשות שלום בין איש לאשתו כו'. הא לא קשיא דהא מוציא מחייל ספק ומידי אסורא, אבל הכא אמר רחמנא לא תשא וכו'. (וכן דעת הרשב"א (ח"א סי' תנ"ד), הר"ש (נדרים פ"ג סי' ב). והתשב"ץ (ח"ד סי' לה)), וביאר הרמ"א דכוונת רב האי שאין ללמוד איסור שבועת שווא מענין מחיקת השם, דמאחר שבא להוציא מידי ספק כו' לא עוברין שום עבירה כי זהו תיקון, משא"כ בענין שבועת שווא, ע"כ. וכן פסק ב**בית אפרים** (יו"ד סי' ס"א) דבכה"ג ליכא משום איסור מחיקת השם.

והאבני"ז (או"ח סי' לד אות ז) כתי' ששמעע מהרמ"א דכל שהוא לצורך מצוה אפי' אינו מפני השלום אין משום איסור מחיקת השם, כי לא אסרה תורה אלא דרך השמחתה. אולם אין ראייתו ראויה, ועי' ב**מנהר"ל** (נתיב השלום פ"א) שדוקא מפני השלום הותר, אבל בשביל מצוה אחרת אין לנו, ע"כ. ובאג"מ (ח"א או"ח סי' ה) תמה על דברי הרמ"א דהא מפורש בכל מקום דהתירה התורה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו ואיך ילמוד הרמ"א מזה שלכא איסור לכל איזה צורך, וכן ילפי' ר' יהודה ב**נדרים** (סו:) שמותר לת"ח להתבונן בשביל עשית שלום בין איש לאשתו שודאי משום צורך אחר אף הותר גדול אסור לבנות ת"ח ולהתבונן, ע"כ. ועכ"פ מבואר מדברי הרמ"א שמחיקת השם מותרת ע"מ להטיל שלום כי בכה"ג אין איסור משום מחיקה כי היא לצורך תיקון, ודחת דבריו דלעיל שכת' שאיסור מחיקת השם נדחה מפני השלום וכן שאר איסורים נדחים מפני זה. ועוד צ"ע על דברי הרמ"א וסותרו מבואר בש"ס הח"ח דמפני השלום דחינן איסורא.

ח. דעת שאר האחרונים

ומצינו **לתורת חסד** (או"ח סי' ד אות ג והא"ע סי' מב אות לה וסי' מד אות כח) שכת' טעם להתיר איסור בנדון דשם, כי להפריד אשה מבעלה בלתי אפשר, כדאמרינן **בחיולין** (קמ"א) דמשום דגדול השלום שבין איש לאשתו ששמו שנכתב בקדושה ימחה על המים, ס"ד שם דבמצורע ידחה הלאו דשילוח וכו' אף דודאי צריכא טובא אעפ"כ ס"ד משום בטול השלום לפי שעה ס"ד דידחה הלאו, כ"ש בכה"ג, וק"ו היכן שאם נקטר אותה עליו אפשר תהיה אסורה לעולם ע"כ אין לאסור. והקובץ **הערות** (סי' כג ד"ה וכוין דאינו אלא איסור דרבנן) כתב להתיר לה באותו נדון כפשוטו סכנה שנתעבר, וכת' דאף להכניס במצב זה לכתולה שרי, כי להכניס עצמה במצב של היתר פקו"נ אינו אסור אלא מדרבנן ופשוט שנדחה מפני שגדול השלום, ומה"ח הו"א דטהרת מצורע דוחה לעשה כני"ל ואפשר דאפי' היה איסור תורה ראוי לדחות מה"ט כמו מחיקת השם, וצ"ע. ומצינו ב**בבבא** (כ"ג) דנר ביתו עדיף מנר חנוכה מפני שלום בית, אף דפירסומי ניסא חמירא מכל המצות דצריך למכור כסותו, ע"כ.

ובמהרש"ם (ח"ג ססי' רסח ומפתחות על הא"ע סי' רסח) כתב בנדון הנ"ל דאף שהתורה התירה למחוק את שמו ית' לעשות שלום וכו', אין ללמוד מזה להתיר בני"ד, דשא"ה שהוא רק פ"א ולא להתיר לעשות כן בתמידות, ע"כ. ועי' ב**בלב חיים** (ח"א סי' צ"א ד"ה ע"כ) דמפני השלום עמי כמ"ה. שכת' שאין ראיה מהא דמחיקת השם כי כך אמרה התורה בפרוש (וגם משם יש ללמוד דוקא התם שהמחלוקת מצוי בדבר). ועי' עוד ב**מהרש"א** (ניטין ס"א), ומש"כ עליו **הלב חיים** (שם ד"ה ע"כ) דמפני השלום עמי כמ"ה.

שו"מ **בספר עליון לשבח** (דברים ח"ב עמ' תקל"ג) שהביא **שהגר"ש זצ"ל** נשאל בענין פדיון הבן שהכהן שהתבקש לפדותו ידע שהוא אינו בנה הבכור של אימו ובעלה שנשא אותה אינו יודע מזה, ואם לא יכרז על הפדיון יודע הדבר, והשיב שרשאי הכהן לברך כי כדי להטיל שלום בין איש לאשתו מוחקים את שמו, על אחת כמה וכמה שמותר לברך ברכה לבטלה לצורך זה (ועייני"ש שמי"מ יש לתת עצה שהכהן יאמר לבעל שנודע בן לוי במשפחת האשה וע"כ פטור מפדיון), ע"כ. אולם ב**בספר הערות** (סוכה נ"ג: ד"ה ומה לעשות שלום) הובא שמועה שותרת בשם **הגר"ש זצ"ל** והיינו שאין להתיר לברך ברכה לבטלה בכה"ג.

מסקנא דריניא

א' אין לאדם להתקוטט בעבור קיום מצוה, כגון אכילת מצה, נטילת לוב, גלילת ס"ת וכדו', ועדיף שתבטל המצוה ולא יהיה קטטה. ב' כל זה במצות השייכות ליחיד, אבל מצות השייכות לצבור בכללו, אם המצוה תתקיים על ידי אחר ולא תבטל לגמרי לא יתקוטט עליה, אולם אם המצוה תבטל לגמרי כגון הכנסת אורחים או החזקת ת"ת ויש בידו למחות בודאי מחויב למחות כדי להחזיק המצוה שהרי מדינא כופין על עניינים כאלו. ג' יש אומרים שבמקום שיש צורך גדול מותר אף לעבור על איסור תורה על מנת להטיל שלום, ויש חולקים. ועכ"פ מצרפים סברת המקילים בשעת הדחק.

אשרמות. הגם שיש חלק. ועתה אמת אנכי כי לקורא תהילים באשמורת ושואלני אני אומר שיש לו ספק, אמנם אני בעצמי ירא אנכי ואין אני קורא תהילים בלילה, והטעם כי רבינו האר"י סתם וכתב דאין לקרות מקרא בלילה, קא פסיק ותני מקרא, ותהילים בכלל. עכ"ד.

וכתב **הבן איש חי** (ש"ר פרשת פקודי סי' ז) דיש לסמוך על דבריו בקריאת תהילים אחר חצות דוקא.

וכ"כ **הכף החיים** (לגרי"ח ספר סי' רל"ז סי' ט) דבאמירת תהילים המנהג לומר אחר חצות אפי' בליל חול, ונראה הטעם משום שהוא שירות והודאות וכתב חצות לילה אקום להודות לך וכו'.

ג - מיהו **החי"א** גופא בספרו **פתח עינים** (ברכות ג' בהשטמות) כתב ליה בדרך אפשר, וז"ל - ושמעתי מאדם גדול ומקובל דאפשר דגם לאזהרת רבינו האר"י ז"ל על מקרא בלילה אף התהילים בכלל.

ובספרו **חיים שאל** (ח"ב סי' כ"ה) נשאל בענין עשיית הקפות למת בלילה אחר חצות, והשיב דכיון שאין עושין הקפות בלילה שהוא זמן שליטת הסטי"א ה"ה אחר חצות, והרב האר"י הזהיר שלא יקראו מקרא בלילה, וההולכים אחרי מנהגי האר"י אין קורין מקרא אפי' אחר חצות, וזה פשוט. והדר כתב - ושמעתי מהמקובל המופלא ח"ק **כמהר"ר שלום שרעבי זלה"ה** שהיה מפקפק על מה שנהגו לקרות בבתי כנסיות סמוך ליום תהילים, ונתפשט מנהג זה בכל ארץ ישראל שיש חבורות לזה, והיה אומר שאולי אין תהילים בכלל אזהרת הרב, ואין לאו ורפאי בידיה. והמקובלים נמנעו לקרות חול כל שלא העיר היום.

ואף **הבן איש חי** בספרו **רב פעלים** (ח"ב סי' ב) נשאל אם אריך למימר מזמורי תהילים בלילה קודם עלות השחר, ואם תמצי לאמר דלא אריך, היכא דיש אשה המוקשה לילד, שיש מנהג לעמוד סמוך לה ויאמר כמה פעמים מזמור יעקב ה' ביום צרה, אי אריך למימר כן בלילה. והשיב דאף דהחי"א אומץ כתב בסתמא להקל, נראה דלא פסיקא ליה אלא בדרך אפשר אמרה, דכ"כ בספרו פתח עינים בהשטמות (ברכות ג') בדרך אפשר, וכ"כ להדיא בספרו חיים שאל. ועי"כ יש להמנע ממקרא תהילים בלילה אף אחר חצות. ואף לענין המקשה לילד כיון דחזינן דהחי"א ערער על ההקפות למת, גם במה שעושין לילדות שישושה בסכנה לעת הגיא יש לחוש. עכ"ד. הרי חדש לדבר אפי' במקום סכנה.

אולם יעויין ב**שו"ת חמד** (או"ר סי' מ) דהביא מספר אות דברית בפתיחה דינים שמסייה דהרב **בית עובד** (אות ז') דלצורך שעה יש להנהיג לקרות תהילים גם בלילה, ואין חוששין למ"ש בעלי הקבלה שלא לומר מקרא בלילה, שהרי יעקב אבינו היה קורא תהילים בלילה, דוד המלך גופיה היה קורא תהילים בלילה. וצינן לדברי החי"א הנזכרים.

העולה לדינא - דעת רבינו האר"י דיש להזהר שלא לקרא מקרא בלילה. ואפשר דאין תהילים בכלל זה. ויש שנהגו להקל בקריאת תהילים אחר חצות. והיכא דיכול לעסוק בתורה שבעל פה לעדיף טפי. ומי"מ היכן שיבוא מחמת חומרא זו לידי ביטול תורה עדיף טפי שיקרא אפי' מקרא או תהילים ויאף ישב בטל.

פניני הלכה

עניני שבת קודש

תפילות שבת (ג)

הזהירות בתפילות שבת גם בג' ראשונות ואחרונות - יוניח ביום השביעי, פירש"י כביכול הכתיב בעצמו מנוחה וכו', אף דכתיב דבבר ה' שמים נעשו, ילמד ממנו אדם שיקדש בדיבורו בשבת, כמ"ש (שבת ק"ג:) ודבר דבר שלא יהיה דיבור של שבת כדיבורו של חול, ואין הכוונה על ריבוי דברי חול לבד, דא"כ הול"ל שלא ידבר בשבת דברי חול, *

אלא **הכוונה הוא, שיקדש את פיו ולשונו בקדושה יתרה, בין למימד בין התפילה**, כגון שלשה ראשונות ששורין בשבת כמ"ש בחול, ויקדש בשבת יותר מבחול, כי הכל תלוי בקדושת המחשבה... שאפילו אותו דיבור של חול עצמו, כשתדבר אותו בשבת יהיה בקדושה יתירה". (פנים יפות, פרי יתרו עמ"פ לא תעשה כל מלאכה. ועייני"ש) *

בשורה משמחת!

יצא לאור הספר "עבודת שבת קודש" לקבלת פרטים ניתן לשלוח דוא"ל לכתובת AVODAT891@GMAIL.COM

ניתן להאזין לשיעורי הלכה במעמח"ם **שמענתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון** - טל': 6761* יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניחי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמענתא עמיקתא

סדר

הגליון נתרם בעילום שם **להצלחת התורם ומשפחתו** - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503-767-052

© **שמענתא עמיקתא** - לקבלת הגליון מדי שבוע בדוא"ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com